

Ymateb ysgrifenedig gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar weithredu'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer Diabetes yng Nghymru a'i gyfeiriad yn y dyfodol

Rwy'n croesawu'r adroddiad hwn yn dilyn ymchwiliad y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol, ac rwyf wedi derbyn 11 o'r 13 o argymhellion yn llawn. Mae argymhellion 3 ac 11 wedi eu derbyn mewn egwyddor am y rhesymau a nodir isod.

Rwy'n cytuno ag ysbryd argymhelliad 3 ac rwy'n ei dderbyn mewn egwyddor. Fodd bynnag, dylwn bwysleisio na all Llywodraeth Cymru fynnu bod practisau meddygon teulu yn cymryd rhan mewn archwiliadau penodol.

Caiff argymhelliad 11 ei dderbyn mewn egwyddor oherwydd caiff dulliau amgen, tebyg eu hystyried yn ogystal â'r cynnyrch masnachol hwn.

Mae'n galonogol nodi bod yr argymhellion a luniwyd gan y Pwyllgor, ar ôl yr ymchwiliad cynhwysfawr hwn, yn cyd-fynd mor agos â blaenoriaethau'r Llywodraeth ar gyfer gwella gwasanaethau gofal iechyd ym maes diabetes yng Nghymru, a fydd yn cael eu nodi yn y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes.

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor a phawb a gyfrannodd i'w drafodaethau am eu hamser a'u hymdrech wrth iddynt gyfrannu at yr adroddiad hwn a'i baratoi. Mae'r adroddiad yn un cynhwysfawr ac mae'n gwneud cyfraniad gwerthfawr i ofal iechyd ar gyfer diabetes yng Nghymru.

Isod rwyf wedi nodi fy ymatebion i argymhellion y Pwyllgor:

Argymhelliad 1

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod y Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol yn cael ei weithredu drwy gryfhau'r trefniadau arolygu a monitro, a bod hynny'n flaenoriaeth yn y cynllun cyflawni newydd. Credwn y dylai hyn gynnwys swydd arweinydd cenedlaethol i gydgyssylltu cynnydd byrddau iechyd wrth gyflawni'r Fframwaith, a hwyluso'r gwaith o rannu profiadau ac arferion da rhwng byrddau iechyd.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo o hyd i weithredu'r 12 safon a nodwyd yn y Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer Diabetes yng Nghymru, a bydd y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes yn cynnwys blaenoriaeth a fydd yn ymwneud â datblygu trefniadau arolygu a monitro effeithiol. Bydd fy swyddogion yn gweithio gyda'r Byrddau Iechyd Lleol, Grŵp Gweithredu'r Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes a'r Grŵp Cyngori Arbenigol Cenedlaethol ar Ddiabetes i ddatblygu trefniadau monitro cadarn ac effeithiol ar gyfer y broses o weithredu'r cynllun a'r broses barhaus o sefydlu safonau'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol.

Bydd rôl arweinydd clinigol cenedlaethol ar gyfer diabetes yn cael ei datblygu i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r cynllun a chynorthwyo Byrddau Iechyd Lleol i barhau i weithredu safonau'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol. Bydd angen i'r arweinydd cenedlaethol weithio'n agos gyda'r Grŵp Gweithredu i hwyluso'r gwaith o rannu profiadau ac arferion da rhwng Byrddau Iechyd Lleol.

Argymhelliad 2

Rydym yn croesawu'r cynllun cyflawni newydd ar gyfer diabetes, ac yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn ymrwmo i gymryd camau priodol os bydd byrddau iechyd yn methu darparu'r gwasanaethau a amlinellir yn y cynllun.

Ymateb: Derbyn

Y GIG yng Nghymru sy'n gyfrifol am weithredu'r Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes, a'r Byrddau Iechyd Lleol sy'n gyfrifol am wneud hynny ar lefel leol. Yn ogystal â monitro cynnydd, bydd Llywodraeth Cymru a'r Grŵp Gweithredu yn cefnogi Byrddau Iechyd Lleol trwy nodi cyfleoedd i gymryd camau ar lefel Cymru gyfan a thrwy hwyluso'r gwaith o rannu arfer gorau drwy adolygiadau gan gymheiriaid.

Bydd y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes yn mynnu bod pob Bwrdd Iechyd Lleol yn llunio cynllun cyflawni lleol er mwyn mynd i'r afael â chynnydd yn erbyn y cynllun a pharhau i weithredu safonau'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer Diabetes. Bydd y Byrddau Iechyd Lleol yn cael eu dwyn i gyfrif am eu cynnydd gan Lywodraeth Cymru yn ogystal â'r poblogaethau lleol y maent yn eu gwasanaethu, ac er mwyn hwyluso'r atebolrwydd cyhoeddus hwn bydd gofyn i Fyrddau Iechyd Lleol gyhoeddi manylion eu cynnydd ar eu gwefannau. Bydd camau priodol yn cael eu cymryd i herio byrddau iechyd a fydd yn methu darparu'r gwasanaethau a amlinellir yn y Cynllun Cyflawni.

Argymhelliad 3

Rydym yn argymhell y dylai'r cynllun cyflawni newydd gynnwys y gofyniad i bob meddygfa deulu gymryd rhan yn yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae cymryd rhan yn yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol wedi bod yn ffactor hollbwysig o safbwynt datblygu gwasanaethau diabetes gwell yng Nghymru, a bydd parhau i gymryd rhan yn llawn yn yr archwiliad yn flaenoriaeth yn y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes.

Mae'r graddau y mae meddygon teulu yng Nghymru yn cymryd rhan yn yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol ar gyfer Oedolion wedi gwella o oddeutu 50% i dros 80% yn y cylch archwilio diwethaf, a bydd y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes yn rhoi cyfarwyddyd i'r Byrddau Iechyd Lleol barhau i adeiladu ar y gwelliant hwn. Mae'n amlwg fod Llywodraeth Cymru yn disgwyl i bractisau meddygon teulu yng Nghymru gyfrannu'n llawn at yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol.

Argymhelliad 4

Rydym yn argymhell y dylai cynllun cyflawni Llywodraeth Cymru fynnu bod y 9 prawf iechyd blynyddol allweddol yn cael eu cynnig i bob claf â diabetes, ac y dylid monitro perfformiad byrddau iechyd yn bodloni'r gofyniad hwn drwy sicrhau eu bod yn cyfranogi'n llawn yn yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol.

Ymateb: Derbyn

Un o flaenoriaethau allweddol y Cynllun Cyflawni fydd sicrhau bod pob un o'r 9 prawf iechyd blynyddol allweddol yn cael eu cynnig i bob claf. Mae'r profion iechyd hyn yn ddangosyddion sefydlog dan y Fframwaith Ansawdd a Chanlyniadau, a chânt eu monitro

hefyd yn rhan o'r Archwiliad Diabetes Cenedlaethol. Mae'r Archwiliad Diabetes Cenedlaethol wrthi ar hyn o bryd yn gweithio i sicrhau bod mesurau'r Fframwaith Ansawdd a Chanlyniadau a'r Archwiliad yn cyd-fynd â'i gilydd, oherwydd byddai hynny'n golygu bod modd monitro'r agwedd hon gan ddefnyddio'r naill broses neu'r llall. Yn rhan o'i waith, bydd y Grŵp Gweithredu yn ystyried y ffordd ymlaen fwyaf priodol o safbwynt sicrhau y cydymffurfir â'r Cynllun Cyflawni, a fydd yn cynnwys y dull gorau o fonitro cynnydd. Bydd cymryd rhan yn llawn yn yr Archwiliad Diabetes Cenedlaethol yn flaenoriaeth dan y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes.

Argymhelliad 5

Rydym yn argymhell y dylai'r cynllun cyflawni ar gyfer diabetes newydd sicrhau bod perthynas Grwpiau Cynllunio a Chyflenwi ar gyfer Diabetes lleol â byrddau iechyd yn cael ei ffurfioli. Dylai Byrddau Iechyd ddangos sut y maent yn ystyried argymhellion y Grwpiau ac yn ymgysylltu'n llawn â'u gwaith. Dylid rhoi trefniadau ar waith i fabwysiadu dull cenedlaethol ar gyfer y Grwpiau, i gynnwys cylch gorchwyl cenedlaethol ar gyfer sut y maent yn gweithredu a gofyniad iddynt gyfarfod â'i gilydd i rannu arferion gorau.

Ymateb: Derbyn

Mae pob Bwrdd Iechyd Lleol wedi sefydlu Grŵp Cynllunio a Chyflenwi lleol ar gyfer Diabetes yn rhan o'r gwaith o weithredu'r Fframwaith Gwasanaeth Cenedlaethol ar gyfer Diabetes, a bydd y grwpiau hyn yn hanfodol o safbwynt cynorthwyo Byrddau Iechyd Lleol i ddatblygu eu cynlluniau cyflawni lleol sydd wedi eu diweddarau. Bydd angen i'r cynlluniau hyn ystyried anghenion eu poblogaeth leol. Yn ôl y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes bydd angen i Fyrddau Iechyd Lleol sefydlu perthynas ffurfiol â'u Grŵp Cynllunio a Chyflenwi ar gyfer Diabetes, a chynnwys cylch gorchwyl eu Grŵp yn eu cynlluniau lleol, wrth iddynt eu diweddarau. Bydd y Grŵp Gweithredu yn datblygu dull gweithredu sy'n cynnwys adolygiadau gan gymheiriaid er mwyn rhannu arferion gorau, a bydd y Grwpiau Cynllunio a Chyflenwi ar gyfer Diabetes yn cael eu cynnwys yn y broses hon. Byddant hefyd yn rhan o'r gwaith o ystyried sut i ddatblygu set gyffredin o egwyddorion ar gyfer eu cylch gorchwyl, y gall pob Bwrdd Iechyd Lleol eu mabwysiadu ar gyfer eu Grwpiau Cynllunio a Chyflenwi ar gyfer Diabetes.

Argymhelliad 6

Rydym yn argymhell y dylai cyflwyno system rheoli cleifion â diabetes integredig fod yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cymru. Rydym yn nodi'r ymrwymiad sydd eisoes wedi'i wneud i gyflwyno system o'r fath, ac yn argymhell bod amserlen glir ar gyfer ei chyflwyno yn cael ei chynnwys yn y cynllun cyflawni newydd ar gyfer diabetes.

Ymateb: Derbyn

Bydd datblygu system rheoli cleifion â diabetes integredig yn bwysig ar gyfer gwelliannau hirdymor mewn canlyniadau o ran gofal iechyd ar gyfer pobl sydd â diabetes yng Nghymru. Bydd y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes yn sicrhau bod datblygu system o'r fath yn flaenoriaeth strategol allweddol ar gyfer y GIG yng Nghymru. Gwasanaeth Gwybodeg GIG Cymru fydd yn gyfrifol am ddatblygu system rheoli cleifion, a bydd fy swyddogion yn gweithio gyda'r asiantaeth hon i lunio amserlen derfynol ar gyfer gweithredu'r system.

Argymhelliad 7

Rydym yn argymhell y dylai ymgyrchoedd iechyd y cyhoedd ar ddiabetes yn y dyfodol adlewyrchu'r angen i godi ymwybyddiaeth o'r ffactorau risg sy'n gysylltiedig â diabetes a symptomau cynnar y clefyd.

Ymateb: Derbyn

Mae atal diabetes a chanfod diabetes yn gynnar yn flaenoriaethau clir ar gyfer y Llywodraeth hon, a byddant yn cael eu cynnwys yn y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes. Bydd angen i unrhyw ymgyrchoedd iechyd y cyhoedd yn y dyfodol gynnwys camau i godi ymwybyddiaeth o'r ffactorau risg sy'n gysylltiedig â diabetes, a symptomau cynnar y clefyd. Yn ogystal, mae angen i ymgyrchoedd iechyd y cyhoedd sy'n gysylltiedig ag ymddygiad o ran ffordd o fyw bwysleisio'r risgiau sy'n gysylltiedig ag ymddygiad o'r fath, megis y cysylltiadau rhwng gordewdra a diabetes.

Argymhelliad 8

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru a byrddau iechyd yn cydweithio i ehangu rôl fferyllfeydd yn y gwaith o gynnal asesiadau risg, er mwyn helpu i wella'r broses o ganfod pobl â diabetes yn gynnar. Dylai fferyllfeydd hefyd allu cyfrannu'n uniongyrchol at ymgyrchoedd iechyd y cyhoedd yn y dyfodol. Credwn y dylai Llywodraeth Cymru ystyried yn benodol werth cynnwys y prawf HbA1c ar gyfer cleifion presennol fel gwasanaeth ychwanegol fel rhan o Fframwaith Cytundebol Fferylliaeth Gymunedol.

Ymateb: Derbyn

Bydd canfod diabetes yn gynnar yn un o themâu allweddol y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes, a bydd gan asesiadau risg rôl bwysig i'w chwarae. Bydd Llywodraeth Cymru yn cyflwyno rhaglen o archwiliadau iechyd ar gyfer y sawl sydd dros 50 oed er mwyn darparu adnodd ar-lein y gall pobl ei ddefnyddio i asesu eu hiechyd a'u lles. Bydd yr adnodd yn eu helpu i nodi risgiau i'w hiechyd, a bydd yn darparu cyngor ynghylch camau i leihau'r risgiau hynny a gwella eu hiechyd. Bydd hefyd yn cyfeirio pobl at y cymorth lleol mwyaf priodol ar gyfer newid ymddygiad o ran ffordd o fyw, a lle bo hynny'n briodol bydd yn rhoi cyfarwyddyd iddynt ofyn am gyngor gan eu meddyg teulu neu weithiwr proffesiynol arall ym maes iechyd.

Yn ogystal, o safbwynt asesiadau risg sy'n benodol i ddiabetes, gofynnir i'r Grŵp Gweithredu edrych ar atebion i'r broblem hon ar lefel Cymru gyfan. Bydd y Grŵp yn cyflwyno argymhellion ynghylch y ffordd fwyaf priodol ac effeithiol o gynnal asesiad risg mewn perthynas â diabetes ar gyfer y bobl y mae arnynt angen asesiad o'r fath, a hynny yn y man lle mae arnynt angen yr asesiad. Bydd fferyllfeydd cymunedol yn ffactor allweddol mewn unrhyw ateb o'r fath. Oherwydd eu cysylltiadau agos â'r gymuned, mae angen i fferyllfeydd gael eu hystyried wrth ddatblygu unrhyw ymgyrchoedd newydd ym maes iechyd y cyhoedd.

Bydd Llywodraeth Cymru hefyd yn gofyn i'r Grŵp Gweithredu ystyried yn benodol werth cynnwys y prawf HbA1c mewn fferyllfeydd, yn rhan o'u gwaith ar ddatblygu atebion ar lefel Cymru gyfan ar gyfer asesiadau risg sy'n benodol i ddiabetes.

Argymhelliad 9

Rydym yn argymhell y dylai Llywodraeth Cymru fynd ati ar unwaith i fynd i'r afael â'r amrywiadau yn y ddarpariaeth addysg strwythuredig ar gyfer pobl â diabetes. Dylai'r cynllun cyflawni newydd ei gwneud yn ofynnol i bob bwrdd iechyd ddarparu rhaglenni addysg strwythuredig sy'n cydymffurfio â'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoniaeth mewn Iechyd a

Gofal (NICE) a sicrhau mynediad cyfartal at addysg briodol, amserol i bob claf ledled Cymru.

Ymateb: Derbyn

Mae grymuso cleifion yn hollbwysig i wella canlyniadau o ran gofal iechyd ar gyfer pobl sydd â diabetes, ac mae addysg yn rhan hanfodol o ddatblygu'r broses o rymuso cleifion. Bydd darparu rhaglenni addysg strwythuredig am ddiabetes, sy'n cydymffurfio â'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal, yn flaenoriaeth dan y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes. Mae'r Fframwaith Ansawdd a Chanlyniadau ar gyfer 2013/14 wedi sefydlu dangosydd ar gyfer cyfeirio pobl at raglen addysg strwythuredig cyn pen 9 mis iddynt gael eu rhoi ar y gofrestr diabetes, a bydd angen i Fyrddau Iechyd Lleol sicrhau bod rhaglenni ar gael i bobl a gaiff eu cyfeirio atynt.

Yn ogystal â sicrhau bod pobl sydd newydd gael diagnosis o ddiabetes yn cael mynediad i addysg strwythuredig sy'n cydymffurfio â'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal, bydd y Grŵp Gweithredu yn ystyried ffyrdd eraill o ddarparu addysg effeithiol i bobl â diabetes drwy'r sianelau mwyaf priodol ac effeithiol. Mae angen achub ar bob cyfle i addysgu'r sawl sydd â diabetes os ydym am wella canlyniadau o ran gofal iechyd ar gyfer y sector hwn o'r boblogaeth.

Argymhelliad 10

Credwn y dylai'r therapi pwmp inswlin a'r addysg gysylltiedig angenrheidiol fod ar gael i bob ymgeisydd addas i wella ansawdd eu bywydau. Rydym yn argymhell bod cynllun cyflawni newydd Llywodraeth Cymru yn cynnwys gofyniad i wella'r addysg a'r hyfforddiant sydd ar gael ar ddefnyddio pypmiau inswlin.

Ymateb: Derbyn

Bydd y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes yn ceisio cyflawni cynnydd sylweddol yn y mynediad sydd gan gleifion i therapi inswlin dwys, gan fod tystiolaeth sy'n dangos bod triniaeth o'r fath yn lleihau cymhlethdodau microfasgwlaidd mewn diabetes math 1 a math 2. Dylai unrhyw ddarpariaeth fod yn seiliedig ar dystiolaeth a dylai ystyried dewis y claf, ond bydd y cynllun yn sicrhau bod darparu gwasanaeth pypmiau inswlin yn unol â chanllawiau'r Sefydliad Cenedlaethol dros Ragoriaeth mewn Iechyd a Gofal yn flaenoriaeth.

Argymhelliad 11

Rydym yn argymhell y dylid cyflwyno'r rhaglen ThinkGlucose ym mhob bwrdd iechyd ledled Cymru.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

Mae ThinkGlucose yn gynnyrch masnachol, ac mae'r rhaglen 1000 o Fywydau a Mwy wrthi ar hyn o bryd yn ystyried opsiynau ar gyfer cyflwyno rhaglen debyg, anfasnachol ledled Cymru. Cylch gwaith y Grŵp Gweithredu fydd ystyried atebion ar lefel Cymru ar gyfer gwelliannau mewn gofal iechyd ym maes diabetes, ac un o'i dasgau cyntaf fydd ystyried y rhaglen fwyaf priodol i'w gweithredu - ThinkGlucose neu raglen a ddatblygir yng Nghymru dan adain 1000 o Fywydau a Mwy.

Mae effeithiolrwydd ThinkGlucose wedi tynnu sylw at fanteision cyflwyno rhaglen o'r fath ar draws pob Bwrdd Iechyd Lleol yng Nghymru. Felly, dylid cyflwyno rhaglen briodol cyn gynted ag sy'n bosibl.

Argymhelliad 12

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn cynnal archwiliad o nifer y nyrsys diabetes arbenigol sy'n gweithio ledled Cymru, a pha gyfran o'u hamser sy'n cael ei threulio ar ddyletswyddau cyffredinol. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried manteision cyhoeddi canllawiau i fyrddau iechyd ar nifer y nyrsys diabetes a argymhellir fesul pen o'r boblogaeth.

Ymateb: Derbyn

Mae gan nyrsys diabetes arbenigol rôl hollbwysig i'w chwarae o ran darparu gofal gwell i bobl sydd â diabetes, yn y gymuned ac yn yr ysbyty, ac mae ganddynt rôl hwyluso bwysig i'w chwarae o ran darparu addysg strwythuredig. Bydd angen i argaeledd yr adnodd hwn adlewyrchu anghenion lleol yn ddigonol wrth i gynlluniau cyflawni lleol Byrddau Iechyd Lleol ar gyfer diabetes gael eu datblygu.

Bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal archwiliad o nyrsys diabetes arbenigol yn unol â'r argymhelliad, a bydd yn gweithio gyda'r Grŵp Cyngori Arbenigol Cenedlaethol ar Ddiabetes i ystyried manteision cyhoeddi canllawiau i fyrddau iechyd.

Argymhelliad 13

Rydym yn argymhell bod Llywodraeth Cymru yn monitro gallu'r Gwasanaeth Sgrinio Retinopathi Diabetig i ddarparu archwiliadau blynyddol i gleifion diabetig wrth i'r achosion cynyddol o ddiabetes gynyddu'r galw am y gwasanaeth.

Ymateb: Derbyn

Ers ei gyflwyno, mae'r Gwasanaeth Sgrinio Retinopathi Diabetig wedi darparu gwasanaeth sgrinio ar gyfer Cymru gyfan er mwyn sicrhau bod retinopathi diabetig sy'n peryglu'r golwg yn cael ei ganfod yn gynnar, cyn i unigolyn ddechrau colli ei olwg. Mae effeithiolrwydd parhaus y gwasanaeth hwn yn allweddol o safbwynt gwella triniaeth a gofal ar gyfer pobl sydd â diabetes.

Bydd capasiti'r Gwasanaeth Sgrinio Retinopathi Diabetig i ddarparu archwiliadau blynyddol yn rhan o'r gwaith o fonitro'r modd y caiff y Cynllun Cyflawni ar gyfer Diabetes ei weithredu. Bydd y Grŵp Gweithredu hefyd yn ystyried beth yw'r ffordd orau y gall yr adnodd hwn ddarparu gwasanaeth sgrinio yn y dyfodol gan sicrhau ar yr un pryd bod data'r gwasanaeth yn cael ei ddefnyddio i wella ymchwil, gyda'r bwriad o gyflawni canlyniadau ychwanegol o ran iechyd.

Mark Drakeford AC
Y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol